

Gerrit Krol. *Omhelzingen*. Querido

'Wie een roman schrijft heeft de tijd overwonnen', lezen we in Gerrit Krols essay 'Meesters over de tijd'. Een alinea eerder in hetzelfde essay wordt het verhaal aangewezen als 'het sterkste middel om de tijd te beheersen'. Wat nu te denken van een roman die uit afzonderlijke verhalen bestaat? Dat zou toch wel de ultieme triomf moeten opleveren. Krols nieuwe roman *Omhelzingen* bestaat uit niet minder dan zesenvestig verhalen en de tijd wordt er inderdaad op een opmerkelijke manier in beheerst en overwonnen. Maar of dat ook in andere opzichten een triomf mag heten, is nog de vraag.

Omhelzingen begint met een 'inleiding', waarin Krol uiteenzet hoe en waarom hij zijn roman heeft geschreven. Jaren geleden had hij in New York een Poolse filmer ontmoet die een film wilde maken over een jong echtpaar op huwelijksreis, dat tot de ontdekking komt dat hun trein steeds hetzelfde stationnetje passeert. Wat blijkt? Zij bevinden zich in een speelgoedtrein, bediend door een jongetje dat hen ten slotte 'onder een schetterend, oorverdovend gegiechel' uit de trein peutert om hen op zijn gemak te bekijken. Dat giechelende jongetje, schrijft Krol, 'dat was God misschien'.

Iets vergelijkbaars probeert Krol in *Omhelzingen*. Zijn uitgangspunt is dat de tijd, anders dan de klok en de kalender doen vermoeden, geen 'objectieve eenheid' is, maar een snoer van gebeurtenissen die door iedereen op verschillende wijze worden ervaren. Wat voor de een lang duurt, duurt kort voor de ander. Wie deze gebeurtenissen kan bepalen, kan dus ook de tijd naar zijn hand zetten. En dat is wat Krol, zoals feitelijk iedere schrijver, in zijn roman heeft gedaan.

Hij buigt de tijd om tot een cirkel, niet door er - zoals de Poolse filmer - een ruimtelijke voorstelling van te geven, maar door 'allerlei gebeurtenissen te isoleren, apart te houden en daartussen vervolgens de juiste verbintenissen te leggen, zoals je een krans kunt maken van stro. (...) Voor de strohalmen heb ik mensen gekozen en het geschikte bindmiddel leek me de omhelzing - uit liefde of ten dode. Bij de eerste omhelzing begint de tijd te lopen, op een natuurlijke wijze, zoals dat gaat met een verhaal. Elke omhelzing voert tot de volgende. Maar aan het einde van het boek, op weg naar de laatste omhelzing, ziet u plotseling de eerste omhelzing op de rug. Alles gaat opnieuw gebeuren'.

Wat de inleiding belooft, treft de lezer aan in het boek: vijftig omhelzingen, verteld in zesenvestig verhalen (sommige verhalen bevatten twee omhelzingen) met (op twee uitzonderingen na) steeds een andere hoofdpersoon. Overeenkomstig het estafette-beginsel volgen de hoofdpersonen elkaar op. De bijrol in het ene verhaal wordt de hoofdrol in het volgende, en dat gaat zo verder totdat in het laatste verhaal de hoofdpersoon weer dezelfde is als in het eerste verhaal.

Als een al dan niet 'giechelende' godheid bepaalt Krol de gebeurtenissen, grijpt in waar dat nodig is, en zorgt ervoor na vijftig 'omhelzingen' weer bij zijn beginpunt terug te zijn. Het beeld dat hij voor zichzelf heeft gekozen is dat van iemand die 'hoog boven de wereld' een appel schilt; de tijd die hij vormgeeft ziet er dus uit als een spiraalvormige schil. Daarna zou alles zich een 'oneindig' aantal keren kunnen herhalen, maar dat is, lijkt Krol te suggereren, de taak van de lezer - als de lezer (die in het laatste verhaal het godgelijke standpunt van de schrijver mag delen)

tenminste bereid is de roman een oneindig aantal keren te herlezen.

Oneindig lijkt me wat veel in dit geval, maar ook de noodzaak tot een geringer aantal herlezingen is niet erg groot, omdat de schrijver zijn zaakjes zo keurig voor elkaar heeft. Krol legt al in de inleiding zijn kaarten op tafel, de spelregels zijn duidelijk, en het spel dat volgt kent behalve in de details nauwelijks verrassingen. Alles gaat zoals het behoort te gaan. Verrassend zijn hoogstens de fantastische elementen die Krol tot zijn verhalen heeft toegelaten. Zo spelen niet alleen gewone mensen een hoofdrol, ook Jezus van Nazareth, de Maagd Maria, een kabouter en een gezelschap sinistere vleermuizen (die vervolgens in arenden veranderen) mogen meedoen. Wie de tijd kan beheersen, hoeft ook voor zoiets zijn hand niet om te draaien, zal Krol gedacht hebben.

Dat Krol gefascineerd wordt door de tijd, is al uit eerder werk bekend. In zijn novelle *Een ongenode gast* wordt bijvoorbeeld gedebatteerd over Nietzsches *Enwige Wiederkehr des Gleichen* en blijkt de tijd in de praktijk eveneens zijn 'objectieve' geldigheid te zijn kwijtgeraakt. In de nieuwe roman krijgt de tijd één bepaalde, in wezen willekeurige vorm opgedrongen. Maar anders dan in de novelle ontbreekt het raadsel, het mysterie. *Ombelzingen* draagt het karakter van een perfect uitgevoerde oefening. In een van de verhalen schrijft Krol over wiskundigen dat die zichzelf een 'handicap' geven 'om het resultaat „elegant" te kunnen noemen'. Om dezelfde reden valt ook deze roman 'elegant' te noemen.

Het kunststukje mislukt niet, de truc werkt. Maar omdat de 'handicap' nu ook weer niet zo groot is, sta je er niet echt van te kijken. Dat de tijd relatief is, wekt sinds Nietzsche, Bergson en Einstein geen verbazing meer en literaire exercities met dit gegeven zijn er in het verleden wel meer uitgevoerd, onlangs nog door Alan Lightman in zijn speelse boekje *Einsteins dromen*. Krol moet het dan ook niet zozeer hebben van het idee dat aan zijn roman ten grondslag ligt, als wel van de uitvoering. Dat wil zeggen: van de verhalen.

Met enige goede wil kan men zeggen dat hij met deze *Ombelzingen* zijn 'comédie humaine' heeft geschreven, maar dan binnen het bestek van één boek. De meest uiteenlopende menselijke 'typen' passeren de revue, ze treden even op de voorgrond om iemand te beminnen of om te sterven (het betreft immers omhelzingen 'uit liefde of ten dode') en verdwijnen daarna weer in het niets.

Sommige verhalen zijn ontroerend, andere grappig, weer andere hebben mij onverschillig gelaten. Het geheel doet denken aan een film waarin de camera de ramen van een flatgebouw aftast en de toeschouwer even te zien krijgt wat zich binnen al die afzonderlijke appartementen afspeelt. De bewoners worden een moment in hun huiselijke intimiteit betrap, maar voordat je echt belangstelling voor hen begint te krijgen is de camera alweer een raam verder. Het beeld blijft per definitie vluchtig, en zo is het ook in *Ombelzingen*, de geslaagde formuleringen en beschrijvingen (die zoals men bij Krol verwachten kan niet ontbreken) ten spijt.

Krol gaf zijn vorige essaybundel (waarin ook het essay 'Meesters over de tijd' is opgenomen) de programmatische titel mee: *Wat mooi is is moeilijk*. Mooi is deze nieuwe roman zeker, bij vlagen tenminste, maar moeilijk - nee.

(de Volkskrant, 8-10-1993)

[Arnold Heumakers](#)